

“มาร์ชหมายเลข 1” เพลงแตรงปริศนา จากบทกวีเยอรมันจนถึงแตรงชาวบ้าน

จิตร กาวี *

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทเพลง “มาร์ชหมายเลข 1” ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติที่มาของบทเพลงและเพื่อวิเคราะห์บทเพลง โดยใช้วิธีการศึกษาจากหนังสือ เอกสารโบราณ (จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทั้งในและต่างประเทศ) เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ในแนวทางของระเบียบวิธีทางดนตรีวิทยา

ผลการศึกษาพบว่า มาร์ชหมายเลข 1 ประพันธ์โดย เฟรดดริก วิลเฮล์ม คูกเคิน นักประพันธ์ชาวเยอรมัน ซึ่งทำนองของบทเพลงเป็นทำนองที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับเป็นบทร้องสำหรับเด็ก อ้างอิงจากบทกวีเยอรมันที่มีอยู่เดิม ภายหลังมีการเรียบเรียงให้อยู่ในรูปแบบเพลงแตรงในปี ค.ศ.1855-1860 และได้เริ่มแพร่กระจายไปทั่วโลก โดยในประเทศไทยพบหลักฐานการบันทึกเสียงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 บรรเลงเพลงมาร์ชหมายเลขหนึ่ง หรือ “เพลงเยอรมัน” (ชื่อภาษาไทยแรก) โดยกองแตรงทหารบก ราบที่ 3 ควบคุมวงโดย จาคอบ ไฟท์ ต่อมาจึงมีการใช้ชื่อ มาร์ชหมายเลข 1 แทน จากการจัดระบบระเบียบของบทเพลงในกองแตรงทหาร เมื่อกำเนิดแตรงชาวบ้าน บทเพลงจึงถูกถ่ายทอดฝึกฝนแก่ชาวบ้าน ทำให้ปรากฏบทเพลงนี้บรรเลงโดยแตรงชาวบ้านในกิจกรรมของชาวบ้านถึงยุคปัจจุบัน

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ติดต่อได้ที่: namton.gavee@gmail.com

ด้านการวิเคราะห์พบว่าบทเพลงมาร์ชหมายเลข 1 อยู่ในสังกัดลักษณะแบบไบนารี (Binary Form) เมื่อบทเพลงเข้าสู่บริบทของแตงวงชาวบ้าน ผลจากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ามีการแทนที่บางประโยคเพลงด้วยปฏิภาณไหวพริบของผู้เล่นเอง แต่ยังคงโครงสร้างของบทเพลงตามเดิม ภาพรวมของการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทเพลงฉบับดั้งเดิมกับฉบับที่บรรเลงโดยแตงวงชาวบ้านพบว่าในบทเพลงที่บรรเลงโดยแตงวงชาวบ้านมีการแทนที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทำนองจากบทเพลงฉบับดั้งเดิม ใน 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การเพิ่มคำโน้ต การเพิ่มลูกสะบัด การสร้างสรรค์ทำนองใหม่บนพื้นฐานทำนองเดิมหรือการด้น และการใช้ลูกล่อลูกขัด

คำสำคัญ: มาร์ช; แตงวง; แตงวงชาวบ้าน

“March No. 1” Mystery Song from German Poem to Thai Folk Brass Band

Jit Gavee *

Abstract

This article aims to study the history of and to analyze “March Number 1”. The sources used in the study were books; old documents, such as manuscripts from archives in Thailand and other countries; websites and interviews on musicology methods.

The study results are: March Number 1 was composed by German composer Friedrich Wilhelm Kücken for children to sing with the lyrics of a German poem. The music was arranged for a military band in 1855-1860 and diffused around the world. In Thailand, the researcher found a recording dating from the reign of King Rama V of “Phleng Yermān,” as “March Number 1” was first known in Thai, performed by the Royal Thai Army Third Infantry Division Band conducted by Jacob Veit. After the reign of King Rama V, the Thai military reorganized its band music and “Phleng Yermān” was designated “March Number 1”. When civilian brass bands appeared in Thailand, “March Number 1” became part of their repertoire and has continued to be performed ever since.

* Lecturer, Music Department, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Udon Thani Rajabhat University, e-mail: namton.gavee@gmail.com

The analysis found “March Number 1” is in binary form. When the march was arranged for civilian brass bands, some phrases were replaced by improvisation while the structure was not changed. In comparing the original and the civilian version, the researcher found the civilian brass band version, replacement and changes in the format of melodic pattern comprised four styles: Increasing the value of notes; *Luk-Sabad* technique; creating a new melodic line on the original theme, or improvisation; and *Luk-Lor-Luk-Kad* technique.

Keywords: march; brass band; civilian brass band

อธิบายคำศัพท์เฉพาะ

บทความนี้ปรากฏชื่อเพลงมากมายหลายชื่อ หลายภาษา แม้จะอยู่บนพื้นฐานของทำนองเดียวกัน แต่ก็อาจก่อให้เกิดความสับสนได้ ผู้เขียนได้เพิ่มส่วนการอธิบายคำศัพท์เฉพาะ เพื่อให้ลำดับและเข้าใจเนื้อหาของบทความได้ง่ายยิ่งขึ้น

Wer will unter die Soldaten? หมายถึง ซ็อบทกวี ประพันธ์โดย เฟรดตริก วิลเฮล์ม กิล เป็นจุดกำเนิดของบทเพลงมาร์ชหมายเลข 1 มีเนื้อหาเชิงปลุกใจ

Der Kleine Rekrut หมายถึง บทขับร้องสำหรับเด็ก เนื้อร้องนำมาจากบทกวี Wer will unter die Soldaten ดำเนินทำนอง ประพันธ์โดย เฟรดตริก วิลเฮล์ม กิล เกิดภายหลังทำนองของบทเพลงนี้ถูกนำไปเรียบเรียงใหม่หลายฉบับในหลายชื่อ รวมถึงมาร์ชหมายเลข 1

Marschlied für die Deutsche Armee หมายถึง บทเพลงรูปแบบมาร์ชที่ใช้ทำนองของ Der Kleine Rekrut มาเรียบเรียงใหม่ สำหรับบรรเลงด้วยเครื่อง

LE CHANT DU BIVOUAC หมายถึง บทเพลงที่มีการนำทำนองของบทขับร้อง Der Kleine Rekrut มาเรียบเรียงใหม่ ปรากฏมีหลายฉบับในหลายนักประพันธ์เรียบเรียงขึ้นสำหรับบรรเลงด้วยเปียโน

BIVOUAC SONG หมายถึง บทเพลงที่มีการนำทำนองของบทขับร้อง Der Kleine Rekrut มาเรียบเรียงใหม่ สำหรับบรรเลงด้วยเครื่องเป่าทองเหลืองสองชิ้นแรกเริ่มเจาะจงให้เครื่องแตรคอร์เน็ตสองชิ้น ปรากฏตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2436 (ค.ศ. 1893) ในแบบฝึกหัดสำหรับแตรคอร์เน็ต ที่รวบรวมโดย ฌ็อง แบบติสต์ อาร์บาน

มาร์ชหมายเลข 1 หมายถึง ชื่อของบทเพลงที่ใช้ทำนองของ Der Kleine Rekrut บรรเลงในรูปแบบเครื่องเป่าทองเหลืองสองชิ้น เป็นชื่อที่พบเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ทั้งในบริบทของกองแถวทหารและแถวชาวบ้าน โดยในบทความนี้จะขอใช้ชื่อ มาร์ชหมายเลข 1 เป็นหลักในการอธิบาย

1. บทนำ

แตร เป็นวัฒนธรรมร่วมหลากหลายชาติ ถูกนำไปใช้หลายบริบท หากกลับมามองดูวัฒนธรรมแตรที่แข็งแรงและโดดเด่น จะเห็นได้ว่าแตรฝรั่งตะวันตกเป็นหนึ่งในนั้น แท้จริงแล้วชาวสยามได้รับวัฒนธรรมแตรมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยการนำเข้ามาของชาติตะวันตกชาววิลันดา (เนเธอร์แลนด์) ที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี (สุกรี เจริญสุข, 2539) แตรที่นำเข้ามานั้นถูกนำมาใช้เมื่อมีการเสด็จออกมักเรียกกันว่าเป็น “แตรวิลันดา” หรือ “แตรฝรั่ง” แม้มาถึงในยุคปัจจุบันก็ยังคงมีการใช้แตรฝรั่งนี้ประโคมในพระราชพิธีสำคัญ

เมื่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ บ้านเมืองเริ่มร้างลาจากภาวะสงคราม เริ่มมีชาวตะวันตกเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับชาวสยามมากขึ้น มีการส่งคณะทูตเข้ามาพร้อมกองแตรวงติดตามเข้ามาบรรเลงถวายเกียรติยศ เหตุนี้เองที่ทำให้ชาวสยามได้รับฟังการบรรเลงแตรวงของทหารต่างชาติในบทเพลงต่างๆ เช่น เพลงมาร์ช เพลงเคราฟ เพลงพิธีการ เป็นต้น ก่อนที่ต่อมาชาวสยามจะมีแตรวงเป็นของตนเอง จึงมีการบรรเลงเพลงฝรั่งเหล่านั้นด้วย

ณัฐชา นัจฉนาวกุล (2555, น. 50-51) กล่าวว่า มีบันทึกหลักฐานการเข้ามาของกองดุริยางค์ทหารต่างชาติที่มากับคณะทูตครั้งแรก ใน พ.ศ.2379 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 คือกองดุริยางค์ทหารแห่งเรือพีค็อก (Peacock) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา โดยอ้างถึงบันทึกในเหตุการณ์อัญเชิญพระราชสาส์นว่า ทางคณะทูตสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการแห่พระราชสาส์นตามขนบของตะวันตก โดยเฉพาะมีกองดุริยางค์เกียรติยศ ประกอบกองกระบวนทหารสหรัฐอเมริกาเดินแถวสวนสนามไปพร้อมกับเพลงมาร์ช (March) ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับชาวสยามเป็นอย่างยิ่ง

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มีการเชิญคณะนักดนตรีที่มาพร้อมคณะทูตแห่งประเทศไทยที่เดินทางเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีพร้อมกับเรือชื่อว่า อาร์โคนา (Arkona) และคณะทูตชื่อว่า ดี พรอยซ์ชิสเซ่ เอ็กเพดิชิโอน (Die Preußische Expedition) นำโดย ท่านเคาต์ ฟรีดริช อัลเบรคท์ ชู

ยูเลนเบอร์ก (Friedrich Albert Graf Fritz zu Eulenburg) ในปี พ.ศ.2404 (สุพจน์ มานะลักษณ์เจริญ, 2545, น. 152) เข้ามาฝึกสอนทหารเตรียมการของไทยได้ให้การบรรเลงเครื่องดนตรีฝรั่ง ซึ่งพบว่ามีความพยายามที่จะตั้งกองตำรวจขึ้นแล้ว

มหามงกุฎนั้นมีพระราชประสงค์ที่จะมีวงโยธวาทิตอย่างยุโรป [ในวังหลวง] มานานแล้ว ถึงกับได้สั่งซื้อเครื่องดนตรีอย่างดีสำหรับวงโยธวาทิตทั้งวงจากเมืองเบอร์ลินมา แต่ยังไม่มีการเป่าเครื่องดนตรีเหล่านี้ได้เลยสักคน พระองค์จึงทรงถือโอกาสนี้ [สามวันให้หลัง] ส่งข้าทาสเหล่านี้มาห้วงโยธวาทิตแห่งเรืออาร์โคนาช่วยฝึกให้

(สุพจน์ มานะลักษณ์เจริญ, 2545, น. 148)

จากความพยายามในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อเข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ใน พ.ศ.2416 ได้มีพระราชกรณียกิจเสด็จต่างประเทศครั้งที่ 1 ประพาสแหลมมลายู ทรงทอดพระเนตรเห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของกิจการตำรวจกองทหารอังกฤษซึ่งปกครองอยู่ขณะนั้น จึงเป็นที่มาของการพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการตั้งกองตำรวจหลวงขึ้นในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ตำรวจที่ได้รับการก่อตั้งนี้จึงนับได้ว่าเป็นกองตำรวจราชการคณะแรก มีการขยายกิจการและรุ่งเรืองเป็นลำดับ กิจการตำรวจทหารที่ได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการนี้ เรียกกันในชื่อ “กองตำรวจทหารมหาดเล็ก” ที่จะเป็นกองดุริยางค์กองทัพบกในปัจจุบัน (พูนพิศ อมาตยกุล และคณะ, 2550, น. 10)

การกำเนิดของตำรวจชาวบ้าน เกิดขึ้นเมื่อกองตำรวจทหารกระจายมาใกล้ชิดชาวบ้านในจังหวัดต่างๆ องค์ความรู้ของวัฒนธรรมตำรวจก็ได้แทรกซึมผสมผสานเข้าสู่วัฒนธรรมของชาวบ้านไทย ทั้งรูปแบบการบรรเลง เครื่องดนตรี ไปจนถึงเพลงดนตรี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกส่งสมมานานตั้งแต่ที่วัฒนธรรมตำรวจยังคงอยู่กับฝรั่งเศสตะวันตก โดยเฉพาะเรื่องของเพลงดนตรีนั้นถูกส่งต่อมาทั้งในรูปแบบมุขปาฐะ หรือโน้ตเพลง (ไม่นับในส่วนของบทเพลงที่ถูกรังสรรค์ขึ้นโดยคนไทย เช่น เพลงไทยเดิมประเภทต่างๆ ที่บรรเลงโดยตำรวจ เพลงรูปแบบฝรั่งที่ประพันธ์โดยคนไทย) ที่เคยปรากฏบันทึกหลักฐาน เช่น เพลงเพเรเชินเทรียมาร์ช (Präsentirmarsch)

เพลงไฮล์ เดียร์ อิม ซีเกอร์ครานซ์ (Heil dir im Siegerkranz)¹ เป็นต้น โดย สธน โรจนตระกูล ได้กล่าวถึงการกำเนิดแถวชาวบ้านในช่วงแรกถึงสาเหตุการกระจายตัวของกองแถวทหารสู่ชาวบ้าน ว่า

ในปี พ.ศ.2436 (ร.ศ.112) ไทยต้องเสียดินแดนครั้งใหญ่ ให้แก่ฝรั่งเศสและอังกฤษเป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางแผนที่จะตั้งค่ายทหารบกไว้ตามจังหวัดใหญ่ๆ ในภาคต่างๆ เช่น นครราชสีมา ราชบุรี อุตรธานี ปราจีนบุรี สงขลา เป็นต้น กองทหารเหล่านี้ได้มีทหารแถวไปประจำการด้วยทุกแห่ง จากนั้นก็ขยายขึ้นเป็นกองแถวในทุกค่ายโดยมีครูแถวคนไทยจากกรุงเทพฯ ออกไปสอน ไปเป็นหัวหน้าแถว

(สธน โรจนตระกูล, 2559, น. 75)

หากกล่าวถึงบทเพลงที่อยู่คู่แถวไม่ว่ายุคสมัยใดปฏิเสธไม่ได้ว่าเพลงมาร์ชถือเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญนั้น เพราะเมื่อมีการอ้างถึงแถวมักจะมีเรื่องของเพลงมาร์ชเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ แม้แต่ในหมู่คนไทยเองก็เริ่มมีการประพันธ์เพลงมาร์ชอย่างฝรั่งบรรเลงในกิจการแถว นำโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือทูลกระหม่อมบริพัตร² ดังที่ปรากฏในข้อเขียนของขุนพิศ อมาตยกุล กล่าวถึงเพลงมาร์ชบริพัตร ซึ่งเป็นหนึ่งในบทเพลงมาร์ชอย่างฝรั่งของทูลกระหม่อมบริพัตร ว่า

¹ เพลงชาติของประเทศปรัสเซีย ซึ่งในด้านของทำนองนั้น มีทำนองเดียวกับเพลง God save the Queen เพลงชาติของสหราชอาณาจักร ในประเทศสหรัฐอเมริกาทำนองนี้รู้จักในชื่อ My Country หรือ Tis of Thee หรือ America เป็นบทเพลงปลุกใจรักชาติ

² พระราชโอรสองค์ที่ 33 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประสูติเมื่อ พ.ศ.2424 ทรงพระปรีชาสามารถทั้งในเรื่องดนตรีไทยและดนตรีสากล ในเรื่องดนตรีสากลทรงได้รับการยกย่องเป็นชาวไทยพระองค์แรกที่ได้แต่งเพลงแบบฝรั่ง ทรงประพันธ์เพลงไทยสำหรับบรรเลงโดยแถวขึ้นเป็นจำนวนมาก สันพระชนม์เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2487

เพลงมาร์ชบริพัตรนั้น ถ้าไม่ทราบว่าคุณละครหม่อมแต่ง
แล้วอาจนึกก็กักเอาไว้ว่าฝรั่งแต่ง เพราะมีกระบวนลีลาเป็น
เยอรมันเต็มยศ หนักแน่น สง่าผ่าเผย

(พูนพิศ อมาตยกุล, 2524, น. 69)

บทเพลงมาร์ชที่จะมีการนำเสนอในบทความนี้คือ “มาร์ชหมายเลข 1” ซึ่ง
ถือว่าเป็นบทเพลงมาร์ชที่มีความน่าสนใจและสามารถนำไปสู่กุญแจในการไขปริศนา
ความรู้ของกิจการตำรวจในประเทศไทยได้ในอนาคต

2. กำเนิด “มาร์ชหมายเลข 1” และการเข้าสู่สยาม

ชื่อ มาร์ชหมายเลข 1 ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ค้นพบจากสองแหล่งที่มาคือ
เทปบันทึกการบรรยาย ไม่ทราบชื่อหัวข้อ ผู้นำบรรยายประกอบการบรรยายโดย
อาจารย์สุดแดน สุขเกษม พร้อมตรวจคณะดนตรี ซึ่งเป็นคนะตำรวจชาวบ้านที่
ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2494 ณ โรงเรียนปทุมวิไล (วัดสำแล) อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
โดยมีผู้ควบคุมวงคนแรกคืออาจารย์พยุ่ง สุวรรณทรัพย์ ก่อนที่ต่อมาจะเปลี่ยนเป็น
นายถนอม โพธิ์สุวรรณ เป็นผู้ควบคุมวงทั้งยังเป็นที่มาของชื่อคณะ ถนอมทรัพย์
(สุดแดน สุขเกษม, 2542, น. 49) และพบในโครงการอนุรักษ์เพลงไทยเพื่อการศึกษา
โดย ครูลำจวน คงสำราญ ผวนกับหลักฐานจากอาศรมดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ปรากฏหลักฐานการบันทึกเสียงโดยกองตรวจทหารมหาดเล็ก
ควบคุมวงโดย จาคอบ ไฟท์ (Jacob Veit)³ เป็นการบันทึกเสียงเพลงมาร์ชบนแผ่นเสียง
ไม่ปรากฏชื่อเพลง ระบุเพียงว่าเป็น “เพลงเยอรมัน” โดยมีทำนองที่ตรงกับเพลง
ของตำรวจคณะดนตรีข้างต้น เห็นได้ชัดว่าทำนองของเพลงมาร์ชหมายเลข 1
ได้ถูกบรรเลงในประเทศไทยทั้งสองมิติของตำรวจ คือกองตรวจทหารและตำรวจ
ชาวบ้าน ผู้เขียนจึงเริ่มค้นคว้าประวัติที่มาของบทเพลงดังกล่าว โดยได้ผลดังนี้

³ นักดนตรีชาวเยอรมัน บิดาของปีเตอร์ ไฟท์ หรือพระเจนดุริยางค์ มีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ.1844-1909

เพลงมาร์ชหมายเลข 1 เดิมเป็นบทกวีภาษาเยอรมัน 6 บท ชื่อว่า Wer will unter die Soldaten? (Who wants to be among the soldiers?) ประพันธ์โดย เฟรดตริก วิลเฮล์ม กิล (Friedrich Wilhelm Güll)⁴ กวีชาวเยอรมัน ในส่วนของบทที่ 5 ประพันธ์โดย เลวิน ลุดวิก โชคคัง (Levin Ludwig Schücking) นักวิชาการชาวเยอรมัน

ภาพที่ 1. เฟรดตริก วิลเฮล์ม กิล ผู้ประพันธ์บทกวี Wer will unter die Soldaten?

ต้นแบบของเพลงมาร์ชหมายเลข 1

(ที่มา: Deutsche Geisteselden aus dem Leben deutscher Dichter;
eine Literaturkunde in Bildern)

บทกวีนี้ประพันธ์ในช่วงปี พ.ศ.2380-พ.ศ.2391 (ค.ศ.1837-ค.ศ.1848) ซึ่งในบทความ Friedrich Wilhelm Kücken Zur Erinnerung an den Bleckeder Komponisten โดยเฟรดตริก วาเน็คเค่ (Friedrich Warnecke) นำเสนอโดย เออร์สเทล วอน กรูเบิร์ต (Erstellt von Grubert) กล่าวว่า

⁴ กวีชาวเยอรมัน มีผลงานบทกวีที่เป็นที่จดจำมากมาย เกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ.1812 เสียชีวิตเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1879

ได้มีการนำบทวีเหล่านี้อามาสร้างเป็นทำนองเพลง ใน
เดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ.1855 (พ.ศ.2398) โดยเฟรดตริก วิลเฮล์ม
คึกเคิน (Friedrich Wilhelm Kücken) ภายใต้ชื่อบทเพลงว่า
Der Kleine Rekrut (The Little Recruit)
(Erstellt von Grubert, 2006)

บทเพลงนี้เองถูกใช้เป็นบทขับร้องสำหรับเด็ก ในระดับเกรด 5 และเกรด 6
ของประเทศปรัสเซีย (เยอรมนีในขณะนั้น) ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำนองที่
ได้รับการประพันธ์ขึ้นใหม่นี้ในเวลาต่อมาถูกเรียบเรียงขึ้นใหม่และเรียกชื่อที่แตกต่าง
กัน รวมไปถึงชื่อ มาร์ชหมายเลข 1 ที่ปรากฏในแผ่นดินสยาม

ทำนองของบทขับร้อง Der Kleine Rekrut ได้รับการเรียบเรียงขึ้นใหม่ให้อยู่
ในรูปแบบของเพลงมาร์ชบรรเลงโดยแตรวง โดยตัวผู้ประพันธ์ทำนองคือ เฟรดตริก
วิลเฮล์ม คึกเคิน ในชื่อเพลง Marschlied für die Deutsche Armee (March song for
the German Army) ซึ่งใช้ทำนองของหลายบทเพลงมารวบรวมและเรียบเรียงให้อยู่
ในลักษณะของบทเพลงมาร์ช โดยมีทำนองของ Der Kleine Rekrut เป็นหนึ่งในนั้น
แม้ว่าจะไม่ปรากฏปีในการเรียบเรียงแต่อนุมานได้ว่าจะอยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.
2398-2403 (ค.ศ.1855-1860) โดยนับจากปีที่มีการประพันธ์ทำนองของ Der Kleine
Rekrut มาถึงปีที่มีการตีพิมพ์บทเพลง LE CHANT DU BIVOUAC, DE KUCKEN
(The Song of the Bivouac, by Kucken) บทเพลงนี้เป็นเพลงที่ใช้ทำนองจาก Der
Kleine Rekrut มาเรียบเรียงใหม่สำหรับบรรเลงด้วยเปียโน โดยยูจีน เคทเทอเรอร์
(Eugène Ketterer)⁵ นักประพันธ์และนักเรียบเรียงชาวฝรั่งเศส ซึ่งฉบับที่เก่าแก่ที่สุด
ของบทเพลงดังกล่าวที่ค้นพบขณะนี้ ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2403 (ค.ศ.1860) ในหลักฐาน
โน้ตเพลงของบทเพลงนี้ได้มีการบันทึกไว้ว่า ทำการเรียบเรียงมาจากบทเพลงแตรวง
ทหาร (Transcription Militaire) ระบุจังหวะในบทเพลงเป็นจังหวะมาร์ช (Tempo di
marcia) จึงปรากฏชัดเจนว่าระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวบทเพลง Der Kleine Rekrut ได้มี
การเรียบเรียงและเผยแพร่แล้ว

⁵ นักเปียโนและนักประพันธ์ชาวฝรั่งเศส เกิดเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1831
เสียชีวิตเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ.1870

Friedrich Wilhelm Kücken, Quelle: Stadt Bleckede, Archiv

ภาพที่ 2. เฟรดตริก วิลเฮล์ม คู้คเคิน ผู้ประพันธ์ทำนอง Der Kleine Rekrut

ภาพที่ 3. โน้ตบทเพลง Der Kleine Rekrut

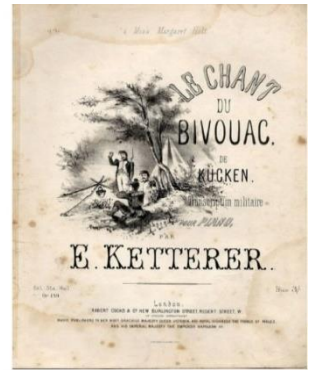
(ที่มา: Archiv Bleckede)

บทเพลง LE CHANT DU BIVOUAC เป็นที่นิยมมากในประเทศฝรั่งเศส เพราะปรากฏหลักฐานการเรียบเรียงมากมายหลายฉบับ จากนักประพันธ์และนักดนตรีชาวฝรั่งเศสหลายคน ไม่ว่าจะเป็นยูจีน เคทเทอเรียร์ ฌาคส์-หลุยส์ บัทมาน (Jacques-Louis Battmann)⁶ ฌ็อง แบ็ปติสต์ ดูเวอนอยส์ (Jean-Baptiste Duvernoy)⁷ หรือ ฌ็อง แบ็ปติสต์ อาร์บาน (Jean-Baptiste Arban)⁸ เป็นต้น

⁶ นักออร์แกนและนักประพันธ์ ชาวฝรั่งเศส เกิดเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม ค.ศ.1818 เสียชีวิตเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1886

⁷ นักเปียโนและนักประพันธ์ชาวฝรั่งเศส มีชีวิตช่วงปี ค.ศ.1802-1880

⁸ นักประพันธ์ นักการศึกษา และนักดนตรีเครื่องดนตรีชาวฝรั่งเศส เกิดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1825 เสียชีวิตเมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ.1889 ตลอดชีวิตได้สร้างสรรค์ผลงานมากมายโดยเฉพาะเรื่องของการประพันธ์เพลง มีผลงานเพลงและแบบฝึกหัดสำหรับเครื่องดนตรีเครื่องที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ภาพที่ 4.-ภาพที่ 6. สมุดเพลง LE CHANT DU BIVOUAC ฉบับต่างๆ
(ที่มา: International Music Score Library Project และ <https://bit.ly/2umhjnC>)

ภาพที่ 7. คาร์ล แบ็นบิสต์ อาร์บัน ผู้สร้างแบบฝึกหัดสำหรับแตรคอร์เน็ต

ภาพที่ 8. โน้ตเพลง BIVOUAC SONG ที่บรรจุในเล่มแบบฝึกหัด

(ที่มา: The Bibliothèque nationale de France และ

La grande méthode complète de cornet à piston et de saxhorn par Arban)

โดยเฉพาะ ฌ็อง แบ็บติสต์ อาร์บาน เป็นผู้สร้างสรรค์แบบฝึกหัดสำหรับ แตรคอร์เน็ต (Cornet) และเครื่องเป่าทองเหลืองอื่นๆ ในระบบลูกสูบแบบกด (Piston Valve) ภายใต้ชื่อ *La grande méthode complète de cornet à piston et de saxhorn par Arban* (The great complete method of piston cornet and saxhorn by Arban) แบบฝึกหัดดังกล่าวได้บรรจุบทเพลงสำหรับการฝึกฝนต่างๆ มากมาย เป็นชุดรวมแบบฝึกที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ตามวิทยาลัยดนตรีทั่วโลก โดยเพลง *LE CHANT DU BIVOUAC* ได้รับการบรรจุเป็นหนึ่งในส่วนที่ชื่อว่า “Sixty-eight Duets for TWO CORNETS”⁹ (พบในฉบับตีพิมพ์ปี พ.ศ.2436 (ค.ศ.1893) เป็นต้นมา) หมายเลข 34 ในชื่อ “BIVOUAC SONG” ด้วยเหตุนี้เองทำให้ทำนองของบทเพลงนี้จึงถูกบรรเลงและเป็นที่คุ้นหูนักดนตรีเครื่องแตรทั่วโลก ก่อนที่จะเข้ามาสู่กองแตรวงของประเทศไทยในที่สุด

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 เรื่อยมา การเข้ามาของเพลงดนตรีจากต่างชาติได้เข้ามาในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาพร้อมทหาร คณะทูต บาทหลวง มิชชันนารีสอนศาสนา นักดนตรีต่างชาติ พ่อค้าต่างชาติ ไปจนถึงเป็นประติสฐกรรมการบันทึกเสียง เช่น กระบอกเสียง ที่เข้ามาในสมัยในรัชกาลที่ 5 เป็นต้น ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า มาร์ชหมายเลข 1 เป็นหนึ่งในบทเพลงที่เข้ามาด้วยปัจจัยเหล่านั้น โดยเข้ามาอยู่ในกองแตรวงทหาร จนปรากฏหลักฐานการบันทึกแผ่นเสียงโดยกองแตรวงทหารบก ราบที่ 3 ควบคุมวงโดยจาคอบ ไฟท์

⁹ ส่วนหนึ่งในแบบฝึกหัด *La grande méthode complète de cornet à piston et de saxhorn par Arban* ได้รวบรวมทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงคลาสสิกยอดนิยมมาเรียบเรียงใหม่ ให้บรรเลงสำหรับเครื่องแตรสองชิ้น เป็นแบบฝึกที่ทำให้ผู้เล่นได้เรียนรู้การบรรเลงจากบทเพลงยอดนิยม ตัวอย่างเช่น บทเพลง *God Save the Queen*, *Carnival of Venice*, *Last Rose of Summer* เป็นต้น

ภาพที่ 9. ปกแผ่นเสียงบรรเลงทหารบก รบที่ 3 ระบุชื่อ “เพลงเยอรมัน”

(ที่มา: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

อาศรมดนตรีวิทยา มูลนิธิราชสุตา)

การบันทึกเสียงครั้งนี้คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังการเสด็จทิวงคตของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ใน พ.ศ.2428 เนื่องจากจากออบ ไฟท์ ควบคุมวงในการบันทึกเสียงครั้งนี้เดิมทำหน้าที่ควบคุมกองบรรเลงวงหน้า ตั้งแต่ พ.ศ.2410 เมื่อกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญเสด็จทิวงคต จากออบ ไฟท์ ก็ได้มีโอกาสเข้ามาควบคุมกองบรรเลงทหารมหาดเล็กหรือบรรเลงทหารบกในเวลาต่อมา จนเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่ามีการพบหลักฐานการบันทึกแผ่นเสียงของกองบรรเลงทหารบก รบที่ 3 ในบทเพลงที่ชื่อว่า “เพลงเยอรมัน” ควบคุมวงโดยออบ ไฟท์ ซึ่งเป็นทำนองของ Der Kleine Rekrut อย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าเมื่อครั้งที่ออบ ไฟท์ ยังคงพำนักอยู่ที่ประเทศเยอรมันในวัยเยาว์ (ตั้งแต่เกิดถึงอายุ 16 ปี) คงคุ้นเคยกับเพลงนี้เป็นอย่างดี เพราะถือได้ว่าเป็นบทเพลงที่สำคัญของชาติ เป็นบทเพลงปลุกใจที่มีทำนองดี เมื่อได้มีโอกาสเข้ามาควบคุมกองบรรเลงสยามจึงได้นำทำนองเหล่านั้นมาเรียบเรียงขึ้นใหม่ให้นักดนตรีในกองบรรเลงทหารสามารถบรรเลงได้ในลักษณะเพลงมาร์ช เมื่อเพลงมาร์ชของกองบรรเลงมีจำนวนมากขึ้นและมากกว่าบทเพลงประเภทอื่นๆ จึงมีการจัดทำให้เป็นระบบเรียกใช้ได้ง่าย โดยใช้หมายเลขกำกับในการ

เรียกใช้ เป็นที่มาของชื่อ “มาร์ชหมายเลข 1” อันเป็นชื่อที่ปรากฏใช้ในประเทศไทย
เท่านั้น

ภาพที่ 10. จาคอบ ไฟท์

(ที่มา: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล
ศาสตรมดตรีวิทยา มูลนิธิราชสดา)

สมประสงค์ ภาคสังข์ (2561, สัมภาษณ์) สมาชิกแถววง คณะจำวุฒิ ศิษย์
เนตรายน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หนึ่งในคณะแถววงชาวบ้านที่
ยังคงรูปแบบการบรรเลงแบบแถววงชาวบ้านยุคโบราณที่ไม่มีการนำเครื่องดนตรี
ไฟฟ้าเข้ามาผสม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการให้หมายเลขต่างๆ ของเพลงมาร์ช
เหล่านั้นว่า

เพลงมาร์ช ที่เราเรียกกันว่า เบอร์ 1 2 3 นั้นจากคำบอกเล่า
ของครูโบราณ เดิมไม่ได้เรียกว่า มาร์ช เบอร์ 1 2 3 แต่มีชื่อ
เรียกว่า มาร์ชอ่างทอง บ้าง มาร์ชมหาดเล็ก บ้าง เป็นต้น เหตุที่
เรียก เบอร์ 1 2 3 เพราะว่าง่ายต่อการจำและ เรียงลำดับใน
การบรรเลง

(สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2561)

เมื่อวัฒนธรรมแตรวงจากทหารเริ่มเข้าสู่ชาวบ้านด้วยปัจจัยการกระจายตัวของกองแตรวงทหารสู่จังหวัดต่างๆ ทำให้ชาวบ้านได้รับบทเพลงแตรวงจากกองแตรวงทหารเป็นจำนวนมาก ทั้งบทเพลงประเภทมาร์ช วอลซ์ เพลงพิธีการ ไปจนถึงเพลงไทยเดิมที่มีการเรียบเรียงขึ้นใหม่จากบุคลากรทางดนตรีในกองแตรวง ในจุดนี้เองที่มาร์ชหมายเลข 1 ได้เข้าสู่รูปแบบวัฒนธรรมแตรวงของชาวบ้านและยังคงมีใช้บรรเลงถึงยุคปัจจุบัน ถือเป็นหมุดหมายสำคัญในการเดินทางอันแสนยาวไกลนับแต่การกำเนิดของบทเพลง

มาร์ชหมายเลข 1 เมื่อถูกใช้บรรเลงในบริบทของแตรวงชาวบ้าน ทำให้สำเนียงและลักษณะการบรรเลงเปลี่ยนไปและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแบบฉบับแตรวงชาวบ้าน เนื่องด้วยรูปแบบการสืบทอดบทเพลงเป็นไปด้วยหลายลักษณะ ตั้งแต่การใช้โน้ตเพลงไปจนถึงแบบมุขปาฐะ ลักษณะที่โดดเด่นและน่าสนใจนี้เองจะขอเสนอในส่วนของการวิเคราะห์บทเพลงต่อไป

3. บทวิเคราะห์มาร์ชหมายเลข 1

ในส่วนของการวิเคราะห์นี้เป็นการวิเคราะห์องค์รวมทางบทเพลงในทำนองดั้งเดิม (Der Kleine Rekrut) และลักษณะของบทเพลงในรูปแบบที่บรรเลงโดยแตรวงชาวบ้าน กรณีการบรรเลงของแตรวงคณะถนนอมศิลป์ โดยได้ผลดังนี้

ลักษณะทางคีตลักษณ์ของบทขับร้อง Der Kleine Rekrut อยู่ในคีตลักษณ์รูปแบบไบนารี (Binary Form) บนบันไดเสียงซีเมเจอร์ (C Major) แบ่งเป็น กระบวน A และกระบวน B โดยกระบวน A เป็นกระบวนที่หนึ่ง ประกอบด้วยทำนองหลักที่หนึ่ง (1st Theme) จำนวนสี่ห้องเพลง และการนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่หนึ่ง โดยมีการพัฒนาทำนองเล็กน้อย เพื่อให้สามารถจบประโยคเพลงตามหลักดนตรีตะวันตกในจำนวนสี่ห้องเพลง ดังภาพประกอบ

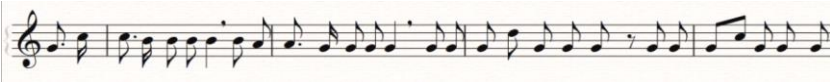

ภาพที่ 11. ทำนองหลักที่ 1 ห้องที่ 1-4
(ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์)

ภาพที่ 12. การนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่ 1 ห้องที่ 5-8
(ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์)

ทำนองหลักที่หนึ่งและการซ้ำทำนองหลักที่หนึ่งนี้จัดเป็นส่วนครั้งแรกของบทเพลงที่ทำหน้าที่นำเสนอทำนองแรกของบทเพลง ก่อนที่จะนำบทเพลงเข้าสู่กระบวนที่สอง หรือกระบวน B ซึ่งมีลักษณะทำนองที่มีการเคลื่อนไหวมากขึ้น มีการใช้ชั้นคู่ที่กว้างมากขึ้น รวมไปถึงการใช้รูปแบบจังหวะที่ย้ำถี่แน่นไปในเชิงสนุกสนานและคึกคัก สะท้อนเนื้อหาตั้งเดิมของบทเพลงที่มีเนื้อหาไปในเชิงบทร้องสำหรับเด็กและปลุกใจ โดยกระบวน B นี้ ประกอบด้วยทำนองหลักที่สอง (2nd Theme) จำนวนสี่ห้องเพลง และการนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่สองจำนวนสี่ห้องเพลง ช่วงท้ายของการนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่สองนี้เองได้มีการผสมผสานทำนองของช่วงการนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่หนึ่งเข้าด้วยกัน เพื่อส่งเข้าสู่ส่วนสรุปของบทเพลง ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 13. ทำนองหลักที่ 2 ห้องที่ 9-12
(ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์)

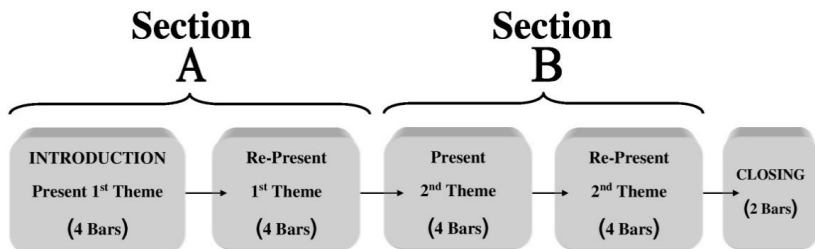
ภาพที่ 14. การนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่ 2 ห้องที่ 13-16
(ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์)

ภาพที่ 15. ส่วนสรุปจบของบทเพลง
(ที่มา: จิตร์ กาวี)

การนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่สอง ห้องที่ 13-16 ถือเป็นจุดสุดยอดของบทเพลง (Climax) ก่อนที่จะส่งเข้าสู่ส่วนของการสรุปบทเพลงในตอนท้ายตามหลักดนตรีตะวันตกนิยม

ในการร้องบรรเลงจริงนั้น การบรรเลงทั้งฉบับดั้งเดิมที่มีการขับร้อง หรือ ฉบับบรรเลงสามารถกำหนดการย้อนตามเหมาะสมได้กับเนื้อเพลงหรือระยะเวลาการบรรเลง เนื่องจากพบว่ารูปแบบการย้อนของบทเพลงนี้มีความหลากหลายและไม่บังคับตายตัว ในส่วนรูปแบบของคีตลักษณ์โดยรวมสามารถสรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 16. แผนผังอธิบายโครงสร้างบทเพลง
(ที่มา: จิตร์ กาวี)

เมื่อกลับมาในส่วนของการบรรเลงบทเพลงนี้ด้วยเครื่องดนตรี ผู้เขียนได้ถอดโครงสร้างจากเทปบันทึกการแสดงของบรรเลง คณะดนตรี ทำให้พบว่ารูปแบบโครงสร้างของบทเพลงยังคงเดิม แต่ลักษณะโครงสร้างทางทำนองและองค์ประกอบย่อยประดับ (Ornament) มีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ด้วยรูปแบบการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี มีการสอดแทรกการด้น (Improvisation) จากปฏิภาณของผู้บรรเลง ทำให้ทำนองที่บรรเลงโดยเครื่องมีการเปลี่ยนแปลงจากทำนองดั้งเดิม ทั้งยังทำให้มีความหวิหวิเพิ่มมากขึ้น โดยจะขอยกตัวอย่างเพียงบางส่วนในการเปรียบเทียบ

การดำเนินทำนองโดยแตงรวงชาวบ้านกับรูปแบบดั้งเดิมที่ได้ทำการวิเคราะห์ไว้ข้างต้น ดังนี้

หากไม่นับในส่วนของการเปลี่ยนแปลงบันไดเสียง (Scale) และจังหวะ (จาก 4/4 เป็น 2/4) จะพบว่ารูปแบบการดำเนินทำนองแบบแตงรวงชาวบ้านนั้นมีความหวือหวาโดยใช้การใช้เทคนิคลูกสะบัดขึ้นลงบนพื้นฐานบันไดเสียงบีแฟล็ตเมเจอร์ (Bb Major) ซึ่งเป็นการดันจากไหวพริบของชาวบ้าน ตามวงกลมบนโน้ตตัวอย่าง

ภาพที่ 17. การเปรียบเทียบทำนองหลักที่หนึ่ง ระหว่างทำนองต้นฉบับกับทำนองที่บรรเลงโดยแตงรวงชาวบ้าน มีการใช้เทคนิคลูกสะบัดในวงกลม ซึ่งแตกต่างจากทำนองต้นฉบับที่เพียงลากเสียงยาว
(ที่มา: จิตร กาวี)

ในทำนองหลักที่สองที่บรรเลงโดยแตงรวงชาวบ้าน ลักษณะความหวือหวาโดยใช้การใช้เทคนิคลูกสะบัดขึ้นลงบนพื้นฐานบันไดเสียงบีแฟล็ตก็ยังคงมีการนำมาใช้ (ในวงกลม) จะสังเกตได้ว่ากลุ่มเครื่องดนตรีที่มีบทบาทมากคือ เครื่องปี่และแตรเสียงสูง เนื่องจากดำเนินและแปรทำนองหลักอยู่ตลอดเวลา โดยมีเครื่องแตรเสียงต่ำเป็นฝ่ายสนับสนุนทำนองหลัก ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 18. การเปรียบเทียบทำนองหลักที่สอง ระหว่างทำนองต้นฉบับ
กับทำนองที่บรรเลงโดยตรววงชาวบ้าน พบการเปลี่ยนแปลงทำนอง
บนพื้นฐานทำนองเดิมในวงกลม
(ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์)

ในส่วนสุดท้ายที่จะนำเสนอ เมื่อบทเพลงมาร์ชหมายเลข 1 บรรเลงโดยตรววง
ชาวบ้าน พบลักษณะของการใช้ลูกล่อลูกขัดในการบรรเลงซึ่งไม่ปรากฏในทำนอง
ต้นฉบับ การบรรเลงในลักษณะนี้มักปรากฏในการบรรเลงเพลงไทย ทั้งในวงปี่พาทย์
ไปจนถึงตรววง การที่มีลักษณะลูกล่อลูกขัดอยู่ในบทเพลงมาร์ชที่ประพันธ์โดย
ชาวตะวันตกแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานที่ลงตัวระหว่างการบรรเลงแบบตรววง
ชาวบ้านกับทำนองเพลงฝรั่งตะวันตก ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 19. การเปรียบเทียบส่วนการนำเสนอซ้ำทำนองหลักที่ 2 ระหว่างทำนองต้นฉบับ
กับทำนองที่บรรเลงโดยตรววงชาวบ้าน ปรากฏลักษณะของการใช้ลูกล่อลูกขัดในวงกลม
(ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์)

ภาพรวมของการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทเพลงฉบับดั้งเดิมกับฉบับที่บรรเลงโดยตำรวจชาวบ้าน พบว่าในบทเพลงที่บรรเลงโดยตำรวจชาวบ้านมีการแทนที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทำนองจากบทเพลงฉบับดั้งเดิม ใน 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

หนึ่ง การเพิ่มค่าโน้ต เพื่อเร่งเร้าให้บทเพลงมีความระทึกใจและคึกคักฉับไวมากขึ้น เช่น บทเพลงฉบับดั้งเดิมมีการเดินทำนองแบบใช้โน้ตตัวต่ำ (quarter note) เมื่อบรรเลงโดยตำรวจชาวบ้านก็ถูกใช้โน้ตแบบเซปต์หนึ่งชั้น (8th note) แทนที่ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจนตลอดทั้งเพลง

สอง การเพิ่มลูกสะบัด เป็นส่วนที่ทำให้สำเนียงเพลงเบี่ยงไปในทางทำนองเพลงไทยมากขึ้น อนุมานว่าเกิดจากผู้บรรเลงมีประสบการณ์การบรรเลงแบบผสมผสานรูปแบบการบรรเลงเพลงไทยเป็นอันมาก ทำให้มีความเคยชินในการนำเทคนิคลูกสะบัดซึ่งพบมากในเพลงไทยมาประยุกต์ใช้ในบทเพลงนี้ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในบางจุดของบทเพลง (ฉบับตำรวจ) หากเทียบกับบทเพลงต้นฉบับดั้งเดิมจะเห็นได้ชัดว่าลักษณะการใช้ลูกสะบัดนี้มักจะปรากฏตรงกับส่วนที่เป็นช่วงลากเสียงยาวของบทเพลงต้นฉบับในช่วงต้นเพียงสองจุดเท่านั้น

สาม การสร้างสรรค์ทำนองใหม่บนพื้นฐานทำนองเดิม เป็นส่วนที่มีลักษณะคล้ายการด้น ตัวอย่างในภาพที่ 14 จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทำนองนั้นไม่มีความซับซ้อนมาก ยังคงอยู่บนพื้นฐานของทำนองและบันไดเสียงของบทเพลง ดังตัวอย่างในวงกลมจะเห็นได้ว่าการใช้สเกลบนบันไดเสียงบีแฟล็ตเมเจอร์มาสร้างเป็นทำนองที่บรรเลงอย่างรวดเร็ว

สี่ การใช้ลูกล่อลูกขัด เป็นส่วนที่ทำให้บทเพลงมีมิติ การดัดแปลงให้ทำนองดั้งเดิมอยู่ในลักษณะลูกล่อลูกขัดที่พบได้บ่อยในเพลงไทยนี้ จะเห็นได้ตามตัวอย่างในวงกลมของภาพที่ 19 โดยใช้เครื่องดนตรีสองกลุ่มคือเครื่องเป่าลมไม้และเครื่องเป่าทองเหลืองบรรเลงล่อขัดกัน ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงศักยภาพผู้บรรเลง ปรากฏอยู่เพียงจุดเดียวในบทเพลงฉบับตำรวจในช่วงท้ายของเพลง

โดยสรุปในส่วนของการวิเคราะห์บทเพลงนี้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงลักษณะทางโครงสร้างของบทเพลงมาร์ชหมายเลข 1 ที่เป็นวัฒนธรรมตะวันตก ก่อนที่จะเผยแพร่มายังประเทศไทย อันเป็นแผ่นดินตะวันออกแห่งนี้ แม้ว่าผลการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าโครงสร้างโดยทั่วไปของบทเพลงยังคงรักษาไว้เช่นเดิม แต่ลักษณะของการดำเนินงานมีความเปลี่ยนแปลงให้มีความวิจิตรพิสดารมากขึ้น หากในอนาคตมีการค้นพบบทเพลงอื่นๆ ในบริบทใกล้เคียงกันกับบทเพลงมาร์ชหมายเลข 1 นี้ ก็จะทำให้องค์ความรู้ของดนตรีแถวในประเทศไทยมีความชัดเจนและเข้าใจทิศทางของวัฒนธรรมดนตรีในอดีตมากยิ่งขึ้น

4. สรุป

มาร์ชหมายเลข 1 ได้เดินทางผ่านช่วงเวลายาวนานนับร้อยปี จากแผ่นดินตะวันตกมาสู่แผ่นดินไทย มาร์ชหมายเลข 1 จึงมิใช่เพียงแค่บทเพลงแถวโดยทั่วไป แต่เป็นบทเพลงที่แสดงให้เห็นถึงสายใยทางวัฒนธรรมดนตรีที่ยึดเหนี่ยวติดตามในตัวผู้คน ก่อนที่จะเข้ามาแพร่กระจายในวัฒนธรรมอันแตกต่าง เมื่อวัฒนธรรมใหม่ปะทะกับวัฒนธรรมเดิม ทั้งยังเป็นบทเพลงที่เปิดโอกาสให้นักดนตรีแถวชาวบ้านสามารถประดับตกแต่งทำนองได้ จึงเกิดรูปแบบใหม่ทางดนตรีที่จะมีการสืบทอดต่อไป

ลักษณะเฉพาะของบทเพลงสามารถสรุปและอภิปรายได้ว่า บทเพลงมาร์ชหมายเลข 1 เป็นบทเพลงที่ได้รับอิทธิพลมาจากเพลงสำหรับเด็กในต่างประเทศ แต่เมื่อแพร่กระจายมาถึงประเทศไทยในแถวชาวบ้าน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางบริบทการนำไปใช้งานที่มีทิศทางแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการนำไปใช้ในการบรรเลงแหแห่น การบรรเลงในงานรื่นเริง ของชาวบ้านทั่วไป ในขณะที่บทเพลงของแถวชาวบ้านโดยทั่วไปมีสัดส่วนการใช้บทเพลงไทยเดิมจากวงปี่พาทย์เป็นส่วนใหญ่ มาดัดแปลงเพื่อบรรเลง สำหรับแถว มาร์ชหมายเลข 1 จึงเป็นหนึ่งในตัวอย่างของเพลงต่างประเทศที่มีบทบาทอยู่ในแถวชาวบ้านไทย

แม้ว่า มาร์ชหมายเลข 1 จะเป็นเพียงบทเพลงสั้นๆ เป็นปรากฏการณ์เล็กๆ ในหน้าประวัติศาสตร์ตรวทไทย แต่มันเป็นตัวอย่างที่ดีที่จะมีการค้นคว้าเจาะลึก บทเพลงที่บรรเลงด้วยตรวทในประเทศไทยมากขึ้น ทั้งในบริบททหารและชาวบ้าน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าในอนาคตจะมีการค้นพบบทเพลงตรวทที่สูญหายเพิ่มมากขึ้น เพราะด้วยระบบการค้นหาและเทคโนโลยีสำหรับการค้นคว่านั้นมีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับตามยุคสมัย สิ่งเหล่านี้เองจะทำให้ร่องรอยที่ขาดหายไปของอดีตได้รับการปะชุนให้สมบูรณ์อีกครั้ง

รายการอ้างอิง

- ณัฐชา นัจจนาวกุล. (2555). *ดนตรีฝรั่งในกรุงสยาม: พัฒนาการดนตรีตะวันตกในสังคมไทยระหว่าง พ.ศ.2384-2484* (วิทยานิพนธ์ดุริยางค์บัณฑิต สาขาดนตรี). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ศิริตันบุษบง, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า และพูนพิศ อมาตยกุล. (2524). *ทวนกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี*. กรุงเทพฯ: จันฉนวนิชย์.
- พูนพิศ อมาตยกุล และคณะ. (2550). *จดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).
- สรน โจรนตระกูล. (2559). *แตงรวง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมประสงค์ ภาคสังข์. (2561, 5 มีนาคม). [สัมภาษณ์].
- สุกรี เจริญสุข. (2539). *แตงและแตงรวงของชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: Dr.Sax.
- สุดแดน สุขเกษม. (2542). *แตงรวงชาวบ้านกับการรับใช้สังคม กรณีศึกษาคณะถนนมศิลป์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา)*. มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สุพจน์ มานะฉันทน์เจริญ. (2545). *เพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติของไทย*. *วารสารยุโรปศึกษา*, 10(2), 137-194.
- Arban, J. B. (1893). *Arban's Complete Celebrated Method for the Cornet*. New York: Carl Fischer.
- Ezust, E. (2011). *The LiederNet Archive*. Retrieved from http://www.lieder.net/lieder/get_text.html?TextId=74145.
- Grubert, E. von. (2006). *Elbstadt Bleckede "Friedrich Wilhelm Kücken Zur Erinnerung an den Bleckeder Komponisten - von Friedrich Warnecke"*. Retrieved from <https://elbstadt-bleckede.de/index.php/Thread/251-Friedrich-Wilhelm-K%C3%BCcken/>.
- Pazdírek, Fr. (1900). *The Universal handbook of musical literature. Practical and complete guide to all musical publications*. Vienna: Verlag des Universal-Handbuch der Musikliteratur.

Received: August 10, 2018

Revised: June 25, 2019

Accepted: December 13, 2019